Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2024

№8

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Google Scholar

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 296 sahifa.
E'lon qilishga 2024-yil 7-avgustda ruxsat etildi.

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir oʻrinbosari:
Karimov Norboy Gʻaniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:
Salimov Oqil Umrzoqovich, Oʻzbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, Oʻzbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – Oʻzbekiston doʻstlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., OʻzR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., OʻzR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri oʻrinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., OʻzR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich, i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar boʻyicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., Navoiy davlat pedagogika instituti rektori
Siddiqova Sadoqat Gʻafforovna, p.f.f.d., (PhD), Buxoro muhandislik-texnologiya instituti rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU Hududiy ta'lim muassasalari va markazlar boʻyicha prorektor v.b.
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TDIUprofessori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar doʻstligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d., TSUE professori
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixoʻja oʻgʻli, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Utayev Uktam Choriyevich, OʻzR Bosh prokuraturasi boshqarma boshligʻi oʻrinbosari
Ochilov Farxod, OʻzR Bosh prokuraturasi IJQKD boshligʻi
Eshtayev Alisher Abdugʻaniyevich, i.f.d., TDIU professori
Musayeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Cham Tat Huei, (PhD) USCI universiteti professori, Malayziya
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d.,(PhD) "El-yurt umidi" jamgʻarmasi ijrochi direktori oʻrinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil oʻgʻli, t.f.f.d.(,PhD) TAQU katta oʻqituvchisi
Djudi Smetana, p.f.n., Pitsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Krissi Lyuis, p.f.n., Pitsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Ali Konak (Али Кўнак), i.f.d., prof., Karabuk universiteti dosenti, Turkiya
Glazova Marina Viktorovna, i.f.n., "LUKOIL-Energoservis" Kompaniyasi iqtisodchisi, Moskva.
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., (PhD) TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon oʻgʻli, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Oqil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjaevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Rae Kwon Chung, honorary professor of TSUE, Nobel laureate, South Korea,

Osman Mesten, member of the Turkish Parliament, head of the Turkey-Uzbekistan Friendship Society

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, DSc, Prof., Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Buzrukkhanov Sarvarkhan Munavvarkhanovich, DSc, Deputy Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, DSc, Prof., Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Sayfullo Normatovich CSc, Prof., Rector of Academy of Labor and Social Relations

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, DSc, Prof., TSUE Vice-Rector for Scientific Affairs and Innovation

Kalonov Mukhiddin Bakhritdinovich, DSc, Prof., Rector of the Navoi State Pedagogical Institute

Siddikova Sadokat Ghaforovna, PhD, Rector of the Bukhara Institute of Engineering and Technology

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, DSc, Prof., acting Vice-rector for regional educational institutions and centers of TSUE

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, DSc, Prof., of TSUE

Samadov Askarjon Nishonovich, CSc, Prof., of TSUE

Slizovsky Dimitriy Yegorovich, DSc, Prof., of the People’s Friendship University of Russia

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, DSc, Prof., Rector of International "Nordic" University

Akhmedov Ikrom Akramovich, DSc, Prof., of TSUE

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo‘ja ugli, DSc, Prof., of TSUE

Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of the DGPO of the Republic of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of the DCECGPO of the Republic of Uzbekistan

Eshtayev Alisher Abduganievich, DSc, Prof., of TSUE

Shoira Azimovna Musaeva, professor of SamDu IS Institute

Cham Tat Huei, PhD, professor at USCI University, Malaysia

Akhmedov Javokhir Jamolovich, PhD, deputy of executive director of the "El-yurt umidi" fund

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, PhD, Senior Lecturer at Tashkent University of Architecture and Construction

Judy Smetana CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Chrissy Lewis CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Ali Konak DSc, Prof., Associate Professor of Karabuk University, Turkey

Glazova Marina Viktorovna, CSc, economist at LUKOIL-Energoservis Company, Moscow.

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, associate professor of TSUE

Sevil Piriyeva Karaman, PhD, doctoral student at Ankara University, Turkey

Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, independent researcher of TSUE

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Po‘latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg‘ona davlat universiteti dotsenti
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
G‘afurov Doniyor Orifovich, p.f.f.d., (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o‘qituvchisi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: “Ma’rifat-print-media” MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘zR Tabiat resurslari vazirligi, O‘zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

MUNDARIJA

Benchmarking asosida oliy ta'lim muassasalarining raqobatbardoshlik xususiyatini oshirish 16
Qo'ng'irotboy Avezimbetovich Sharipov, Zaynutdinova Umida Djalolovna

Mehnat resurslarini samarali boshqarish orqali ish bilan bandlikni ta'minlash 20
Shakarov Zafar Gafforovich

Трансформация человеческого капитала в условиях цифровизации и внедрения искусственного интеллекта в банковскую экосистему 24
С.С. Исмаилов

"Kreativ iqtisodiyot" va "kreativ industriya": mohiyati, nazariy jihatlarining tahlili 32
Dusmuxamedov Oybek Suratbekovich

Muammoli kreditlar va ularni bartaraf etish yo'llari 37
Tojiyev Sardor Dilmurod o'g'li

Don mahsulotlari tarmog'ida mavjud kamchiliklar va ularning yechimlari 41
Sh.B. Donayev

Eksportni rivojlantirish iqtisodiy o'sishning asosiy omillaridan biridir 45
Xursandov Komiljon Maxmatkulovich

Yirik soliq to'lovchilar bo'yicha soliq ma'muriyatchiligini tashkil etish 49
Idirisov Alisher Otajonovich

Institutsional investorlar faoliyatini tashkil etishning konseptual jihatlari 53
Sultanov Maxmud Axmedovich

Poverty in developing countries: new problems and solutions 57
Amirdjanova Sitora Sunnat kizi

Факторы, влияющие на успешное функционирование скандинавской модели развития экономики 61
Вохидова Мехри Хасановна

Анализ зарубежного опыта методологии оценки финансового потенциала развитых стран 69
Буранова Лола Вахобовна

Mamlakatimizda islom moliyaviy xizmatlarini joriy etishning zarurligi 78
Babamatov Tolib Xakimovich

Davlat-xususiy sheriklik loyihalarining tashkiliy-huquqiy mexanizmlari 83
S.A.Karabayev

O'zbekiston tijorat banklarida valyuta operatsiyalarini amalga oshirish yo'llari 90
Yusupov Aziz Shuxratovich

Sanoatda raqamli transformatsiyaning shakllanishi va rivojlanishi 95
Gulbayeva Feruza Islamovna

Oliy ta'lim muassasalarining mamlakat iqtisodiy rivojlanishiga ta'siri 102
Sherov Alisher Bakberganovich

Maxsus kiyimlar tikishda foydalaniladigan gazlamalar tahlili 107
Sayidova Maftuna Hamroqul qizi

O'zbekistonda elektron bank xizmatlarini o'zgartirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish 111
Umarova Malika Baxtiyarovna

Оценка влияния налоговой системы на финансовое состояние организаций 116
Умида Юлдашева

Теоретическое обоснование интернет-маркетинга в социальных сетях 120
Арипходжаев Саидамир Фузулиддинович

Sport tashkilotining marketing strategiyasini ishlab chiqish 127
Ismoilov Sherzod Dilshodovich

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishda klaster tizimini joriy qilish jarayonlari 132
Ziyadullayev G'ayrat Umidulla o'g'li

Hududlar soliq salohiyatini oshirishda soliq risklarini boshqarishning zamonaviy tendensiyalari 138
Sharipov Narzullo G'ulomovich

O'zbekistonning xalqaro bozordagi faoliyatini kengaytirishda marketing strategiyalaridan foydalanish samaradorligi 144
Shadieva Madina Djaloliddin qizi

Xususiy tadbirkorlik va kichik biznes subyektlarining rivojlanish tendensiyalari 148
Jumanazarova Z.K.

Xalqaro savdoning O'zbekiston iqtisodiyotiga ta'siri 154
Rashidov Bekzod Ulug'bek o'g'li, Isayev Laziz Baxtiyorovich

Oliygohlarni optimallashtirishda sinergiya samarasiga erishish yo'llari 158
Adizov Sanjar Rashidovich

Iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida bank tizimining barqarorligini ta'minlash asosida aholi kambag'allik darajasini qisqartirish 165
Xoliyorov Murod Qahramon o'g'li, Xoliyorova Shoxista Qahramon qizi

Концептуальная основа маркетинга в социальных сетях в туризме 174
Касимова Зилола Гуламиддиновна

O'zbekistonda don mahsulotlari klasterlarida ishlab chiqarish va xo'jalik faoliyatini rivojlantrish 182
Alimov G'ayratjon Abduraxmon o'g'li

Актуальные проблемы и пути решения приватизации государственного имущества в узбекистане 186
Шахзод Сайдуллаев

Ttijorat bank daromadlaridagi risklarni baholash va boshqarishni takomillashtirish 192
Ahmedov Komron Muhammadaliyevich

Sanoat korxonalarini iqtisodiy salohiyatini oshirishga ta'sir etuvchi omillar tahlili 196
Quyjanov Xurshid Abdullayevich

Tashkilotning moliyaviy natijalarini hisobga olishda auditni takomillashtirish masalalari 200
Bakayev Xurshid Maxmudovich

Yirik soliq to'lovchilar bo'yicha hududlararo davlat soliq inspeksiyasi o'rni va ahamiyati 206
Normurzayev Umid Xolmurzayevich

Анализ международного опыта в сфере тепличного овощеводства 214
Нурутдинова Зухра Алишеровна

Hududda turizm xizmatlarini rivojlantirishda xorijiy mamlakatlar tajribalarining mohiyati 220
Madaminova Sanobar Askarovna

Hududning iqtisodiy o'sishini "yashil" iqtisodiyot asosida shakllantirishning nazariy asoslari 226
Shomirzayev Abdug'affor Abdujabbor o'g'li

Davlat tibbiy sug'urta jamg'armasi faoliyati tahlili 230
Umurzakova Mo'tabarxon Nodir qizi

Qurilish materiallarini ishlab chiqarish korxonalarning boshqarish tizimini takomillashtirish 234
Uzakova Umida Ruziyevna

O'zbekisonda turistik majmualarni boshqarishning zamonaviy konsepsiyalari va yondashuvlarining metodologik jihatlari 241
Xomidov Qaxxorali Qurbonali o'g'li

Aktiv va reaktiv quvvatlari tushunchasi va ularni soliqqa tortishdagi mavjud muammolar 247
Boykabilov Bahodir Mustafayevich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Kichik sanoat zonalari korxona va mahsulotlar raqobatbardoshligini baholashga uslubiy yondashuv 251
Ozoda Batirovna Sakiyeva

Investitsion jozibadorlikni baholashning uslubiy jihatlari 255
N.N.Zikrillayev

Hududlarda turizm tarmoqlari infratuzilmasi va uni rivojlantirishni boshqarishning metodologik jihatlari 263
Saidova Dilfuza Abdufattohovna

The connection of legal protection of geographical indications and state's economic growth 268
Almosova Shahnoza Sobirovna

Kichik biznesning integratsiyalashuv mexanizmlarini shakllantirish 273
Israilov Rustam Ibragimovich

Aksiyadorlik jamiyatlarida biznes jarayonlarni samarali boshqarishning nazariy asoslari va o'ziga xos xususiyatlari 277
D.D. Suvanova

Оптимизация маркетинговой деятельности вузов узбекистана для привлечения абитуриентов 283
Шамшиева Наргизахон Носирхужа кизи

Davlat budjetidan aholini uy-joy bilan ta'minlashning o'ziga xos xususiyatlari 290
Xannarov Komiljon Karimovich

Tijorat banklarida transformatsiyalashuv jarayonlarining tahlili 296
Yoqubov Murodjon Valibekovich

Роль инновационных инфраструктур в обеспечении конкурентоспособности промышленных предприятий 302
Каримов Хожакбар Махамаджон угли

IQTISODIYOT ЭКОНОМИКА ECONOMY

TIJORAT BANKLARIDA TRANSFORMATSIYALASHUV JARAYONLARINING TAHLILI

Yoqubov Murodjon Valibekovich
Mustaqil tadqiqotchi

Annotatsiya: Bugungi kunda har bir sohaga zamonaviy texnalogiyalarning kirib kelishi iqtisodiyot tarmoqlari bo‘lmish bank sohasida ham transformatsiyalash jarayonini talab etmoqda. Quyidagi maqolada tijorat banklarining faoliyati va ularning transformatsiyalashuv jarayonidagi holatlari bir muncha tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: tijorat banki, transformatsiyalashuv, zamonaviy texnalogiyalar, bank xizmatlari, bank axboroti, raqamlashtirish.

Abstract: Today, the penetration of modern technologies into every industry requires a transformation process in the banking sector as well. The following article analyzes the activities of commercial banks and their transformation process.

Key words: commercial banking, transformation, modern technologies, banking services, banking information, digitization.

Аннотация: Сегодня проникновение современных технологий во все отрасли требует трансформационного процесса и в банковском секторе. В статье анализируется деятельность коммерческих банков и процесс их трансформации.

Ключевые слова: коммерческий банкинг, трансформация, современные технологии, банковские услуги, банковская информация, цифровизация.

KIRISH

Raqamli transformatsiya – bu zamonaviy texnologiyalar va ma’lumotlarni tahlil qilish orqali mijozlar bilan samarali hamkorlik qilish uchun xodimlarning qanday ishlashini qayta ko‘rib chiqishdir.

Biz bank sohasida raqamlashtirish uchun etarli tajriba orttirdik va so‘nggi bir necha yil davomida ushbu yo‘nalishni faol ravishda qo‘llab-quvvatladik. Joriy yilning o‘zida o‘n bitta loyiha muvaffaqiyatli amalga oshirildi, ulardan – yetti nafari mamlakatimiz banklarida. Xususan, ATB “Qishloq Qurilish Bank”da axborot xavfsizligi vazifalarini kompleks hal etish bo‘yicha yirik loyiha muvaffaqiyatli amalga oshirildi. Shunday qilib, bankka AT-infratuzilmani monitoring qilish va tarmoq infratuzilmasini boshqarish uchun dasturiy ta’minot yetkazib berildi va joriy etildi. Tavsiya etilgan yechim bankning barcha AT-infratuzilmasida yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan nosozliklarni proaktif boshqarish bilan ajralib turadi, uning jismoniy samaradorligini oshiradi. DT, mumkin bo‘lgan to‘xtalishlar yoki ishlamay qolishlarni ta’minlaydigan hatti-harakatlar modelini taxmin qilish, sozlash va qo‘llash imkonini beradi, shuningdek, foydalanuvchilar bilan ishlashni kuzatishga yordam beradi. Bankda biz o‘rnatgan virtualizasiya texnologiyasiga kelsak, u kelgusida yangi tizimlarni joriy etishni tezlashtirish va mavjudlarini qo‘llab-quvvatlash harajatlarini optimallashtirish imkonini beradi. Dushanbeda Tojikiston va Xitoy o‘rtasidagi hamkorlik masalalari muhokama qilindi. Aslida, siz virtual bo‘lishingiz kerak, chunki poydevor sifati va Zahira tizimlariga sezilrli darajad ta’sir o‘tkazish imkonini beradi. Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish sohasidfa tijorat banklarining korporativ transformasiyasi jarayonida quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish rejalashtirilgan:

- masofaviy bank xizmatlari, shu jumladan, kontaktsiz to‘lovlarning soni va qamrovini kengaytirish;
- skoring, masofadan turib identifikasiyalash va kredit konveyeri tizimidan keng foydalanish;
- bank axboroti va tizimlarning axborot xavfsizligini kuchaytirish;
- bank sektorida yangi kontsepsiyalar va texnologiyalarni keng joriy etish (fintek, raqamli banking).

Bank xizmatlarini raqamlashtirish – bu bank bilan mijoz o‘rtasidagi o‘zaro aloqalarni raqamli axborot-kommunikasiya texnologiyalari asosida o‘rnatishdir. Bank mijozlari moliyaviy xizmatlardan foy dalangani sayin ular xizmat ko‘rsatishning qulayligi, sifati va tezligini ta’minlash, vaqtni tejash va operasiya xarajatlarini qisqartirish, elektron hujjat aylanishi qanchalik muhimligini tushuna boshlaydilar. Hisob yuritish va boshqaruv tizimlari integrasiyalashmoqda, CRM (Customer Relationship Management) mijozlar bilan o‘zaro munosabatlarni boshqarish tizimi yaratilmoqda. Ayniqsa, chekka hududlarda bankka murojaat qilish va xizmatlardan foydalanish qiyin edi. Raqamli moliyaviy xizmatlar banklar bo‘limlarini ochish norentabel bo‘lgan olish va aholisi kam hududlardagi jismoniy va yuridik shaxslarni samarali qamrab olish imkonini berdi. Raqamli o‘zgarishlar orqali

banklarning biznes modellari maqbullashtirilmoqda, bank va to‘lov segmenti – masofaviy bank xizmatlaridan tortib to moliyaviy operasiyalar sohasidagi o‘zgarishlargacha rivojlanmoqda.

Tijorat banklarida masofaviy bank xizmatlarini takomillashtirish yo‘nalishlari bilan bog‘liq ayrim masalalar bir qator mahalliy va xorijlik iqtisodchi olimlar tomonidan o‘rganilgan.

ADABIYOTLAR SHARHI

Jumladan, xorijlik iqtisodchi olimlardan L.V.Tatarinova chakana bank xizmatlarini bevosita “chakana bank biznesi” tariqasida talqin etib, “Chakana bank biznesining korporativ biznesdan ajralib turadigan xususiyati individual, shaxsiy munosabatlarni o‘rnatish va “mijoz-menejer” kontseptsiyasini amalga oshirishdir” [2] – deb ta’kidlagan. Darhaqiqat, banklar tomonidan imkon darajasida mijozlarning talab va istaklarini o‘rgangan holda, ularga qulay bo‘lgan shartlarda xizmatlarning taklif etilishi kelgusida bankning mijozlar sonining ortishiga hamda bu o‘z navbatida bank daromad manbaining ko‘payishiga xizmat qiladi.

Shuningdek, yana bir iqtisodchi olim N.V.Mordvintseva banklar faoliyatida chakana biznes deganda bank faoliyatini rivojlantirishning mustaqil, istiqbolli yo‘nalishi tushunilishini,uning maqsadi bo‘lib esa aholining ko‘p qismiga banklar tomonidan xizmatlar ko‘rsatish va mahsulotlarni sotish hisoblanadi [3]. Haqiqatdan ham, tijorat banklarining asosiy maqsadi foyda olishga qaratilganligini inobatga olib aytadigan bo‘lsak, banklar o‘z xizmatlarini qancha ko‘p mijozlarga ko‘rsatsa, shuncha ko‘p daromad olish imkoniyatiga ega bo‘ladi. Bu maqsadga erishishi uchun har bir tijorat banki puxta ishlangan strategiya asosida faoliyatini amalga oshirishi maqsadga muvofiq bo‘ladi. Shu nuqtai nazardan, tijorat banklari tomonidan xizmatlari sifati hamda bank xizmatlarining zamon talablari asosida shakllanishi doimiy e’tibor markazida bo‘lmog‘i lozim. Albatta, bu o‘rinda mijozlarning bank xizmatlari va ulardan foydalanish darajasi ham muhim ahamiyat kasb etadi. E’tibor beradigan bo‘lsak, vaqt o‘tishi bilan insonlarning dunyo qarashi, fikrlashi, yangi texnologiyalardan foydalanish darajasi yaxshilanib boradi. Shuning hisobiga banklar tomonidan yangi texnologiyalarga asoslangan zamonaviy xizmatlari soni va sifatini oshirib borishi hamda bu haqida mijozlarga ham o‘z vaqtida axborotlar berib borishlari kerak bo‘ladi. Bu holatni yillar davomida muomalaga chiqarilgan bank kartalari sonining ortib borayotganligida ko‘rishimiz mumkin.

TAHLIL VA NATIJALAR

Biz tahlilarimizni hozirda tijorat banklar operatsiyalarini amalga oshirishda muvafqiyatli trsasformatsiyalash jarayonini amalga oshirib kelayotagan Mikrokreditbank misolida tahlil qilib chiqamiz.

2024-yil Yanvar – Fevral oylari davomida Mikrokreditbank tomonidan Marketing va reklama faoliyatini samarali tashkil etish, jumladan, joylarda bank mijozlarini o‘rganish, maqsadli auditoriyani aniqlash, segmentlarga ajratish hamda potensial mijoz portretini chizish maqsadida hududlarda har bir viloyat kesimida fokus guruhlar tashkil etish asosida tahlillar amalga oshirildi.

Xususan, Xorazm viloyatida tashkil etilgan fokus guruh qatnashchilari fikrlari quyidagicha:

- Mijozlar tomonidan bank “tezkor va ishonchli bank” sifatida e’tirof etilib, bankning potensial mijoz sifatida 35-40 yoshli erkak kishi timsolini, personaj sifatida esa tadbirkor (biznesmen) timsolini ko‘rishlari bildirildi;
- Mijozlar tomonidan Bankni tanlashda “Tezkorlik” omili muhim ekanligini aytib o‘tildi;
- Hududiy bo‘linmalarda embosterlar mavjud emasligi sababli Visa kartalarni olish uchun Urganch shahriga (Hududiy boshqarmaga) borishga to‘g‘ri kelayotganligi uchun e’tiroz bildirildi;
- Bankning “Mavrid” mobil ilovasi haqidagi reklama materiallari yetarli emasligi, ko‘proq reklama faoliyati olib borish zarurligi hamda Xalqaro pul o‘tkazmalari shanba va yakshanba kunlari ham ishlashi uchun imkoniyat yaratilishi yuzasidan takliflar bildirildi;
- Reklama joylashtirishda tashqi reklamalarga urg‘u qaratish zarurligi, reklama roliklarda mashhurlardan ko‘ra oddiy insonlarning ishtirokini ma’qul ko‘rishlari ta’kidlandi;
- Ideal bank sifatida bank tomidan ko‘rsatiladigan xizmatlar uchun bonus va cash backlar taqdim etadigan, byurokratiyadan mustasno, ko‘p tillarda (shevada) muloqot qila oladigan xodimlarga ega hamda 24/7–rejimida faoliyat yuritadigan bank bo‘lishi zarur deb hisoblandi.

Samarqand viloyatida tashkil etilgan fokus guruh qatnashchilari fikrlari quyidagicha:

- Mijozlar tomonidan bank “tez rivojlanayotgan bank” sifatida e’tirof etilib, bankning potensial mijoz sifatida 37-45 yoshli erkak kishi timsolini, personaj sifatida esa tadbirkor (biznesmen) timsolini ko‘rishlari bildirildi;
- Kredit ajratishda tezkorlik omili muhim ekanligi, omonatlar qo‘yish uchun esa davlat banki ishonchli ekanligini ta’kidlandi;
- Bank tanlashda ishonchlilik va tezkor xizmat ko‘rsatish darajasi, hudud jihatidan mijozlarga yaqin joylashganlilik hamda xodimlar saviyasi omillari muhim ekanligini aytib o‘tildi;
- Ishtirokchilar tomonidan bank tomonidan taklif qilinayotgan xalqaro pul o‘tkazmalari hamda Call markazning kredit undiruv (soft collection) tizimi ijobiy baholandi;

- Samarqand hududiy boshqarmasi joylashgan hududni markazga ko'chirish zarurligi ta'kidlandi;
- Mikroqarzlarni Lombard tizimi kabi ajratish taklifi bildirildi;
- Bankning tegishli xizmat hamda mahsulotlariga doir reklama materiallarini xodimlar tomonidan yirik ishlab chiqarish korxonalarida hamda hududlarga borgan holda tanishtirish va ommalashtirish taklifi bildirildi;
- "Bank yuzi" sifatida reklama roliklarida bank xodimi gavdalantirilishi zarurligi taklifi berildi;
- Mijozga xizmat ko'rsatuvchi xodimlar bir xil standart formada bo'lishi zarur deb hisoblandi;
- Yuridik mijozlar tomonidan kassada navbat ko'pligi, kassirlar sekin ishlashi, MKB business mobile ilovasi yaxshi ishlamasligi kabi muammolari aytib o'tildi.
- Bank mijozlari uchun "bu mening bankim" falsafasi muhim hisoblanishi ta'kidlandi.
- Reklama roliklarda "Mikrokreditbank" terminini ishlatish tushunarliroq ekanligi bildirildi.

Har ikki hududda ham foto-video syomkalar tashkil etildi hamda reklama roliklari uchun kontent jamlab kelindi.

Mikrokredit bank tomonidan amalaga oshirilgan transformatsiya jarayonlariga to'xtalsak(1-jadval).

1 jadval. Respondentlarning tanlaovga ko'ra eng ko'p bank xizmatlardan foydalaniladigan banklarning reytingi [4]

№	Bank nomi	Aktiv	Kredit		Kapital		Depozit		2023-yil foydasi	
A	Б	summa	Ulushi % da	summa	Ulushi %da	summa	Ulushi % da	summa	Ulushi %da	summa	Ulushi %da
1	Asakabank	56 783	9%	38 678	8%	6 676	7%	15 904	7%	***	***
2	Hamkorbank	18 899	3%	14 260	3%	3 938	4%	6 286	3%	***	***
3	MK bank	21 527	3%	16 009	3%	3 866	4%	7 981	3%	***	***

Yuqoridagi jadval ma'lumotalaridan ko'rinib turiptiki hududlar miqyosida Mikrokreditbank o'z faoliyatini samarali tashkil etish bo'yich Hamkorbank va Askabankdan keying o'rinlrni egallaydi.Shu o'rinda aytish mumkinki,hududlarda Mikrokreditbank uchun raqobatchi banklar bu Asakabank va Hamkorbank hisoblanadi (2-jadval).

2-jadval. Raqobatchi banklar bilan taqqoslash (chakana savdo misolida).

№	Bank nomi	Chakana kredit portfeli	Kredit portfelidagi ulushi %da	Avto kredit % va shartlari	Mikro qarz % va shartalari	Omonat qoldig'i(jismoniy)	Umumiy depozitdagi ulushi %	Mud datli omo nat %i va shartlari
1	Asaka bank	7 978	21%			4 056	26%	
2	Hmkorbank	7 021	44%			4 372	55%	
3	MK bank	5 232	37%			1 640	26%	

Bank biznesini rivojlantirishda, xududlardagi mijozlar va aholining talab-istaklarini inobatga olish, yangi mahsulot va xizmatlar turlarini joriy etishda hududlar xususiyat va imkoniyatlariga moslashtirish.

2) Hududlarda tashkil qilinadigan yangi bank ofislarini yoki sotuv nuqtalarini, bankomat va 24/7 shoxobchalarini joylashtirishda "qulay joylashuv" omilini hisobga olish.

3) Reklama materiallari hamda dizaynlar tayyorlaganda hududlarning etnik va tarixiy kelib chiqishi, arxitektura va madaniyatini inobatga olish zarur.

4) Mavrid mobil ilovasidan foydalanuvchilar sonini oshirish va hududlarda ommalashtirish maqsadida, mobil ilova funktsiyalarini tushuntirib beruvchi video roliklar tayyorlash va doimiy keng auditoriyaga yetkazib borish.

5) Bank xizmatlaridan faol foydalanuvchilarning 60-65 foizini, 22-39 yoshdagi auditoriya ekanligini hisobga olish lozim bo'ladi.

6) Reklama materiallarini joylashtirishda hududlardan kelib chiqqan holda internet kanallar, tashqi reklama manbalari va televideniyaga urg'u berish va hududlar bo'yicha eng ko'p kuzatib boriluvchi Telegram kanallarga bank mahsulotlari va xizmatlarni reklama qilishni tashkil etish maqsadga muvofiqligi aniqlangan(1-rasm).

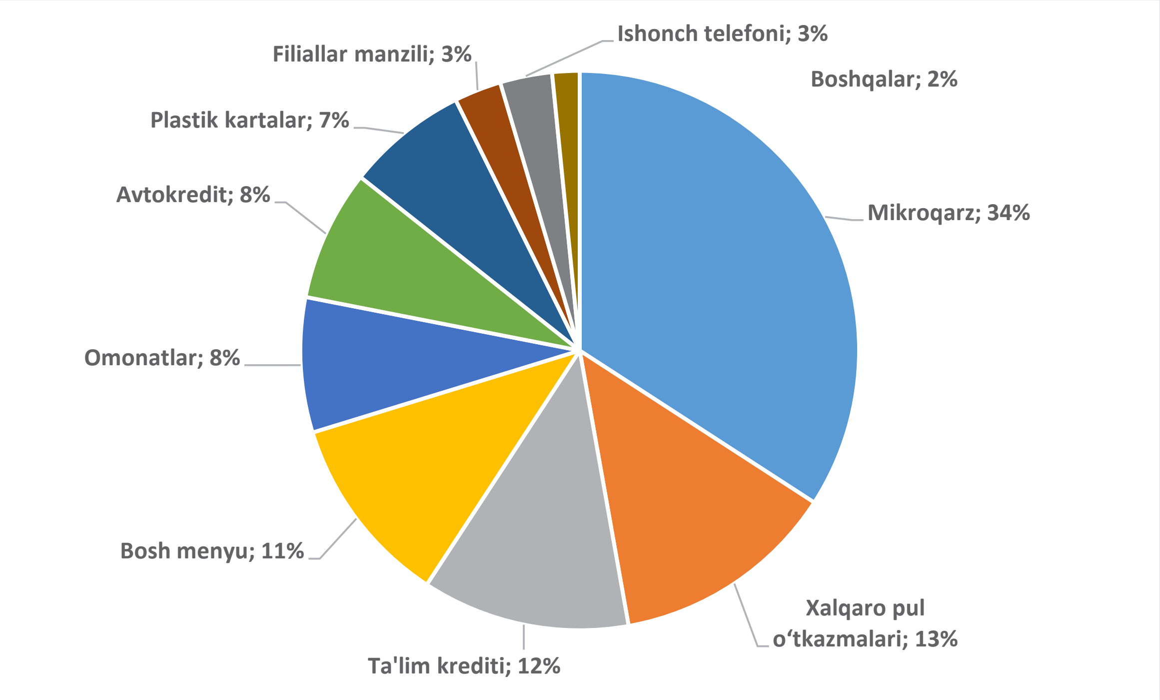

1 rasm. Bank saytiga tashrif buyuruvchilar[5].

Yuqoridagi rasmdan korinib turiptiki bank saytga tashrif buyuruvchilarni 34 foizi mikroqarz; 13 foizi Xalqaro pul o‘tkazmalari; 12 foizi ta’lim krediti; 8 foizi avtokredit; 7 foizi plastik kartochka; 3 foizi filiallar manzili; 3 foizi ishonch telefoni haqida ma’lumot izlangan(2-3-rasm).

Bank nomi Наименование банка	Telegram kanal havolasi Ссылка Telegram канала	Obunachilar | Подписчики		Nashrlar | Публикации		1 nashrning reklama qamrovi
		Jami | Всего	1 oyda | в месяц	Jami | Всего	1 oyda | в месяц	Рекламный охват 1 публикации
UZUM BANK	.../uzumbank	66 088	+4 439	1 022	2	26 540
IPOTEKA-BANK	.../ipotekabankofficial	49 561	-1 052	2 850	57	14 455
AGROBANK	.../AgrobankChannel	49 050	-1 153	1 615	31	19 141
TBC BANK	.../tbc_bank_uzb	32 824	-2 012	1 144	25	10 991
XALQ BANKI	.../xalqbankinfo	28 872	+163	2 907	63	10 684
HAMKORBANK	.../Hamkorbankuz	24 879	+22	3 644	64	8 187
O'ZSANOATQURILISHBANK	.../sqbuz	16 212	-56	1 911	68	5 092
KAPITALBANK	.../kapital24	15 982	+865	1 545	7	4 048
BANK IPAK YO'LI	.../ipakyulibankuz	15 757	+7	2 260	32	3 388
ORIENT FINANS BANK	.../orientfinansbank	15 695	-24	3 373	45	1 336
O'ZMILLIYBANK	.../nbu_official	14 877	+433	2 995	49	4 231
ASAKABANK	.../Asakabank_official	14 715	+484	2 602	82	4 524
ANOR BANK	.../anorbank	12 986	+59	1 465	114	3 384
MIKROKREDITBANK	.../mikrokreditbank	11 279	-532	2 526	58	2 707
DAVR-BANK	.../davrbankuz	10 341	-33	1 701	47	2 817
TENGE BANK	.../Tengebankuz	8 989	+239	1 655	21	2 217
TURONBANK	.../turonbankuz	8 117	-127	2 404	46	2 202
ALOQABANK	.../aloqabank	6 139	+10	2 874	71	1 842
TRASTBANK	.../trustbankuz	5 384	-133	4 471	67	1 759
BIZNESNI RIVOJLANTIRISH BANKI	.../QQBANK	5 070	+14	3 463	25	1 920
ASIA ALLIANCE BANK	.../asiaalliancebank	4 398	+10	2 728	59	1 469
GARANT BANK	.../garantbankuz_official	1 716	+84	1 628	100	494
OCTOBANK	.../Octobank_AJ	1 563	+85	3 014	41	381
ZIRAAT BANK UZBEKISTAN	.../ziraatbankuzbekistan	1 520	+47	633	31	550
UNIVERSAL BANK	.../myuniversalbank	1 485	+56	1 715	40	712
HAYOT BANK	.../hayotbank_uz	1 416	+81	144	14	384
KDB BANK O'ZBEKISTON	.../kdbuzbekistan	859	+21	1 655	63	282
POYTAXT BANK	.../bank_poytaxt	701	+106	1 164	46	138
MADAD INVEST BANK	.../madadinvestbank_atb	380	+4	1 787	56	121
APEX BANK	.../digitalbankuz	314		9		
AVO BANK	.../avouzbank	67		3	3	

2 -rasm. Telegram ijtimoiy tarmog‘i orqali bankdan foydalanuvchilar.

Instagram

Bank nomi / Наименование банка	Instagram kanal havolasi / Ссылка Instagram канала	Obunachilar (oyda) / Подписчики (в мес.)	Nashrlar (oyda) / Публикации (в мес.)	O'rtacha nashr (oy) / Ср. публ. (мес.)	Ro'yxatdan o'tgan sana / Дата регистрации
ORIENT FINANS BANK	.../orientfinansbank/	163 000 (- 1000)	1 565 (+ 18)	≈ 22	01.01.2018
KAPITALBANK	.../kapitalbank.uz/	60 500 (+ 300)	892 (+ 7)	≈ 11	01.03.2017
TBC BANK	.../tbcbankuzbekistan/	55 500 (+ 1100)	1 143 (+ 11)	≈ 26	01.06.2020
ANOR BANK	.../anorbank/	48 700 (+ 700)	654 (+ 17)	≈ 14	01.02.2020
DAVR-BANK	.../davrbankuz/	41 800 (+ 600)	548 (+ 11)	≈ 8	01.10.2017
BANK IPAK YO'LI	.../ipakyulibank/	33 100 (+ 1300)	1 465 (+ 29)	≈ 21	01.02.2018
INFINBANK	.../investfinancebank/	31 500 (+ 400)	919 (+ 12)	≈ 11	01.02.2017
ASAKABANK	.../asakabankofficial/	31 300 (+ 300)	927 (+ 12)	≈ 14	01.06.2018
HAMKORBANK	.../hamkorbank.uz/	26 900 (+ 1200)	1 236 (+ 25)	≈ 18	01.05.2018
IPOTEKA-BANK	.../ipotekabank.uz/	24 600 (+ 700)	978 (+ 21)	≈ 16	01.11.2018
AGROBANK	.../agrobank_uz/	24 300 (+ 400)	541 (+ 3)	≈ 9	01.01.2019
XALQ BANKI	.../xalqbankinfo/	21 800 (0)	1 299 (+ 14)	≈ 23	01.05.2019
MIKROKREDITBANK	.../mkbank.uz	19 500 (0)	823 (+ 2)	≈ 17	01.12.2019
O'ZMILLIYBANK	.../nbu.official/	19 000 (+ 1400)	1 106 (+ 17)	≈ 13	01.07.2016
TURONBANK	.../turonbank/	19 000 (+ 100)	1 055 (+ 9)	≈ 9	01.03.2014
O'ZSANOATQURILISHBANK	.../sqbuz/	18 000 (+ 700)	965 (+ 11)	≈ 15	01.08.2018
TRASTBANK	.../trustbank_uz/	17 500 (+ 200)	1 171 (+ 15)	≈ 17	01.05.2018
UZUM BANK	.../apelsin.uz/	17 100 (+ 100)	274	≈ 6	01.04.2020
BIZNESNI RIVOJLANTIRISH BANKI	.../brb_info	14 000 (0)	1 706 (+ 36)	≈ 18	01.01.2016
TENGE BANK	.../tengebankuz/	11 200 (0)	817 (+ 15)	≈ 16	01.11.2019
ASIA ALLIANCE BANK	.../asia_alliance_bank/	10 800 (+ 800)	829 (+ 12)	≈ 14	01.12.2018
GARANT BANK	.../garantbank.uz/	8 906 (+ 370)	612 (+ 17)	≈ 12	01.10.2019
ALOQABANK	.../aloqabank.uz/	8 272 (+ 114)	578 (+ 11)	≈ 6	01.01.2016
ZIRAAT BANK UZBEKISTAN	.../ziraatbank_uzbekistan	7 377 (+ 511)	315 (+ 5)	≈ 5	01.02.2018
UNIVERSAL BANK	.../universalbank.uz	5 903 (+ 29)	740 (+ 13)	≈ 11	01.05.2018
POYTAXT BANK	.../poytaxt_bank/	4 807 (- 7)	283 (+ 2)	≈ 5	01.04.2019
OCTOBANK	.../octobank_aj/	4 748 (+ 23)	573 (+ 11)	≈ 10	01.03.2019
SODEROT BANK	.../saderatbank_tashkent/	4 424 (- 21)	39	≈ 2	01.12.2020
HAYOT BANK	.../hayotbank_uz	2 375 (+ 654)	86 (+ 8)	≈ 5	01.08.2022
AVO BANK	.../avouzbank/	1 281 (0)	4	≈ 1	01.12.2022
APEX BANK	.../apexbank.uz	717 (+ 31)	8	≈ 1	01.03.2022
MADAD INVEST BANK	.../madadinvestbank/	426 (+ 2)	60 (+ 2)	≈ 2	01.05.2021
SMART BANK	.../smartbank.uz	67 (+ 7)	0	≈ 0	01.12.2022

3- rasm. Instagram ijtimoiy tarmog'i orqali bankdan foydalanuvchilar[5].

Umumiy Meta platformasi orqali qamrovlar soni 776.453 bo'lgan bo'lsa shuning 683.329 nafarini Instagram tarmog'idagi ko'rstkichlar tashkil etadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Rasmiy veb saytni zamonaviy (trend) formatda redizayn qilish va foydalanish qulayligini oshirish (Hozirgi dizayn 2021-yilda tasdiqlangan);

Mobil ilovani (Mavrid 2.0 versiya) foydalanuvchilarga yanada qulay va sodda shaklga keltirish uchun foydalanuvchi interfeysini takomillashtirish (UX, UI) va redizayn qilish;

Internet reklamasiga asosiy ustuvorlik qaratish (Veb saytlar, Google ads, Yandex ads, Facebook va Instagram);

Bank brendini tanitish maqsadida forum va tadbirlarda (Yil Brendi, TAF, Makon Marketing Forum, Xalqaro yarmarka va forumlar) ishtirok etish;

Har bir hududlarga markazlashgan holda tarqatma reklama materiallari (flaer, bukletlar, yillik hisobot, kalendar va boshqalar) bilan uzluksiz ta'minlab borish;

Yangi qurilayotgan yoki ta'mirlanayotgan bank binolarini tashqi va ichki interьierini zamonaviy ko'rinishda logotip va reklama banner, stendlarini joylashtirib borish;

Sifatli va zamonaviy reklama roliklari tayyorlashda hududlarning o'ziga xos xususiyatlarini inobatga olish;

Reklama faoliyatini yaxshilash, PR-reklama kompaniyalari o'tkazish va bank brendini ommabopligini ta'minlash maqsadida tashqi va elektron manbalarga joylashtirib boorish

Yuqoridagi rejalar amalga oshirilsa, tijoratbanklari safiga kiruvchi Mikrokreditbankning ham taransormatsiyalashuv jarayoni ya'nada rivojlangan bo'lar edi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 23-martdagi "Bank xizmatlari ommabopligini oshirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-3620-sonli qarori. www.lex.uz
2. Татаринова Л.В., Перфильева О.О. Банковскийрозничный бизнес: его роль и значение в деятельности кредитной организации // Baikal Research Journal. 2017. №2. – S.

3. Mordvintseva N.V. Roznichnыy bankovskiy biznes // Vestnik OGU №13 (119) // dekabrь 2010 g.
4. Mikrokreditbank veb sayti https://mkbank.uz
5. Ravhan Hamdamovich Ayupov “Raqamli iqtisodiyot va elektron tijoratda yangi texnologiyalar” O‘quv qo‘llanma. Toshkent – 2020.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 8

© Materiallar ko‘chirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo‘lishingiz mumkin. Obuna bo‘lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to‘lov haqidagi ma’lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo‘natishingizni so‘raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo‘natamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug‘bek tumani
Kumushkon ko‘chasi, 26-uy.